

Najnovejša iznajdba političnega

'Novi slovar političnega' Ulricha Becka kot prispevek k zgodovini pojma

Iznajdba političnega Ulricha Becka provokativno posega v diskusijo o pojmu političnega. Po tendenci je ta spis mogoče primerjati z znanim delom *Pojem političnega* Carla Schmitta, ki je leta 1927 napovedal nov, po-državni pojem politike. Tako kot Schmitt takrat, tudi Beck danes meni, da je prišel konec neke dobe in za novo obdobje predvideva tudi novo opredelitev pojma politike. Pri tem pa se, podobno kot Schmitt, ne spušča v podrobnejšo diskusijo drugih koncepcij.

Da bi lahko presodil, do kolikšne mere je Beckova koncepcija nekaj novega, bi želel njegov prispevek postaviti v pojmovnozgodovinsko perspektivo, ki sem jo razvil že pri svojih študijah o zgodovini pojma politike v Nemčiji in Franciji (prim. Palonen, 1985, 1989b). Pri tem se sicer ne ukvarjam z raziskovanjem pojmovnozgodovinskih podlag, temveč svoje prejšnje študije hevristično uporabljam za vrednotenje razumevanja zgodovinskosti nekega pojma oz. konstrukcije 'področja izkustev političnega' (prim. Koselleck, 1979), ki ga predpostavljamo pri Beckovi koncepciji. Tako lahko pred ozadjem pojmovne zgodovine izvirnost in pomen Beckove

‘iznajdbe’ drugače presodimo in morda tudi drugače ocenimo kakor prek Beckovega lastnega razumevanja samega sebe.

Moj namen je strogo nominalen: *Politika je to, kar imenujemo ‘politika’*. Zato torej ne gre za to, da bi preverjali ‘pravilnost’ političnih koncepcij v odnosu do ‘resničnosti’, temveč za to, da se vprašamo, kako je bil določen pojem dejansko uporabljen, kakšne vrste spremembe v besednjaku, v sklicevanju na zgodovinske paradigme in v interpretaciji koncepcije političnega je mogoče zaslediti. Beckovo prizadevanje je zato zanimivo, saj Beck expresses verbis zahteva nov *slovar* političnega:

“V hipu je zastarel cel slovar političnega in družbenega in ga je potrebno napisati na novo. Prav to predstavlja *Iznajdba političnega*” (*Erfindung des Politischen*, str.17; v prihodnje EdP).

Na tem mestu želim pojmovnozgodovinsko novost Beckove koncepcije obravnavati izključno s tega vidika. Njegove besedne igre, tj. njegovi neologizmi in retorične oblike v uporabi ‘političnega besednjaka’, mi dajejo iztočnice za novo interpretacijo pojmovnega obzorja, katerega pomen je mogoče z upoštevanjem pojmovne zgodovine, tako vsaj trdim, ovrednotiti bolje od Becka samega.

Moje nominalno postopanje vključuje načelo, da politiko razumem ‘iz politike same’; to je premisa, ki je uperjena v prvi vrsti proti običajni predstavi, da je politiko mogoče uvrstiti pod pojem ‘družbe’. Ta imperializem jezika sociologov, ki vselej in povsod uporablja vprašljivo enovito in celostno kategorijo ‘družbe’ – kot pojem subjekta ali neke vrste metaprostora –, še danes preveva večino novejših pogledov nemškega govornega področja na pojem politike (prim. npr. von Beyme 1991; Negt/Kluge 1992; Sloterdijk 1993; Brunkhorst 1994). Pri razumevanju političnega pa njegova navezava na ‘družbo’ kljub vsemu predstavlja usodno oviro, saj onemogoča podrobnejšo tematizacijo vsake izmed specifičnih političnih operacij.

Izvirne koncepcije političnega – misliti moramo predvsem na Webra, Arendtovo in Sartra – shajajo tudi brez pojma družbe: politično v njih nastopa kot perspektiva ravnanja, ki konkurira z ‘družbenim’. Neologizmi v besednjaku 20. stoletja, kot na primer angleški *politicking* ali prav tako angleški *politicization*, pomenijo zanimive vzgibe za razvoj te težnje.

Tudi Ulrich Beck je sociolog. Tudi pri njem se ‘družbeno’ in ‘politično’ (glej omenjeni citat) pojavljata v tesni medsebojni zvezi, tako rekoč vzporedno drug z drugim. Ali ta vzporednost še pomeni nekakšno implicitno podrejenost političnega družbenemu ali pa, nasprotno, že pomeni korak k osvoboditvi iz celostne kletke družbenega, je vprašanje, ki se mu želimo posvetiti.

Področje izkustva političnega

Že v delu *Rizična družba* (*Risikogesellschaft*, odslej RG) je Beck zahteval prelom z uveljavljenim razumevanjem politike (str. 371); z *Iznajdbo političnega* pa se je lastnoročno lotil dela. Zgodovinska perspektiva pojma političnega je formulirana takole:

“Vsako novo obdobje političnega ima svojo ključno izkušnjo. Z napadom na Bastiljo v letu 1789 se je končalo ‘pravno onostranstvo’ monarhov, njegova božja izvoljenost; in ‘vlada ljudstva’, demokracija v mejah nacionalne države je pričela svoj vedno bolj vprašljiv zmagoviti pohod. Dve stoletji kasneje se napoveduje zlom le-tega *in* pomenljivo kar prek dveh izkušenj: reaktorske katastrofe v Černobilu in padca berlinskega zidu. Tam izkušnja globalne rizične družbe spodkopava ali-ali-institucije industrijske družbe, njihovo stremljenje po gotovosti in nadzoru. Tu se je zdrobil ‘ali-ali’ vzhodno-zahodno in desno-leve ureditve političnega.” (EdP, str. 9–10.)

Tu je zabeležena nekakšna vzporednost med svetovno zgodovino in zgodovino pojma političnega, ne da bi bila pavšalnost teze utemeljena z besedilnimi citati. Z vidika pojmovnozgodovinske empirije pa je po moji izkušnji izredno pomembno, da ‘realnozgodovinskih’ dogodkov nikakor ne obravnavamo kot pojmovnozgodovinskih ločnic političnega. Konceptijski prelomi v pojmu političnega se pojavljajo mnogo bolj implicitno, pogosto tudi veliko bolj neopazno, kot to predpostavlja Beck; pogosto so vidni šele z zgodovinskega gledišča.

Beckova teza predpostavlja tudi nekakšno relativno enotnost razumevanja politike od napada na Bastiljo do Černobila. Vendar lahko – vsaj v nemškem in francoskem govornem prostoru – o pojmovanju politike v smislu pojma dejavnosti in gibanja (prim. Koselleck, 1972, 1979) govorimo šele od zgodnjega 20. stoletja dalje, pri čemer nikakor ne moremo govoriti o *enem samem*, uveljavljenem pomenu besede ‘politično’ (glej Palonen 1985, 1989b, 1993); v veliko večji meri je praviloma mogoče ugotoviti prav neenotnost rabe te besede (glej npr. uvod v Rohe 1978/1994). ‘Večpomenskost političnega’ je Walter Leisner (1961) zasledil celo v besedni rabi nemškega Zveznega ustavnega sodišča.

Govorjenje o nujni *iznajdbi političnega* predpostavlja interpretacijo stanja, ki ne izhaja le iz enotnega pomena političnega, temveč tudi iz njegove stagnacije. Beck v tej zvezi govori o “uradno političnem” (EdP, str. 237) ali o “običajnih institucijah, pojmi in konceptijah političnega” (prav tam, str.

18). Pri tem opaža “akcijsko izpraznjenost političnih institucij” (str. 155), “razblinjanje politike” (str. 166) oz. “krčenje in pomanjševanje politike” (prav tam).

Ta zaostrujoča se in posplošujoča analiza stanja šele pojasni tuje zvenečo zamisel o ‘iznajdbi političnega’. Kdor pa ne sprejema Beckovih pogledov, temu se zdi iznajdba političnega ‘kot taka’ vsekakor problematična oz. bo v njej zaznal tudi nevarnost nove ‘ureditve’, ki razločno odzvanja v metafori ‘novega slovarja’.

Ta prvi, morda prehitni vtis o Beckovi koncepciji bi želel na podlagi sistematičnega pregleda, predstavitve in ovrednotenja Beckove rabe političnih izrazov ali spremeniti ali pa še poglobiti.

Od systemskega pojma politike k ‘subpolitiki’

Uveljavljeno pojmovanje politike je izhodišče, ki ga Beck skuša preseči. A kakšno je pravzaprav to prevladujoče razumevanje, Beck bolj nakaže, kakor da bi eksplicitno opredelil. Namige na to, kaj pod tem razume, daje njegovo razlikovanje med ‘politiko’ in ‘političnim’.

Za razliko od Schmitta, Julienu Freundu (1965) idr. Beck ‘politike’ ne razume v smislu nekakšne *policy*, temveč tako kot Luhmann (npr. 1981, 1993) v smislu nekakšnega ‘podsistema’ – in to je razlog, zakaj se ne trudi, da bi v ‘političnem’ videl nekakšen stabilizirajoči moment – *pesateur* pri Freundu –, temveč v njem vidi ‘politikum’. Pri Becku je ‘politika’ sistemski ali sferični pojem, medtem ko ‘politično’ kaže bolj na dejavnost in gibanje.

‘Sistemskemu pomenu’ politike Beck sicer pridaja okrasne pridevke, ki postavljajo na laž njegovo danost: o “monopolu politike v političnih institucijah” (prav tam, str. 156) govori kot o nečem dvomljivem. *Politična naveličanost* (prav tam, str. 165) ne velja za politiko na splošno, temveč le za ‘staro’ (str. 18, 159, 170) oz. ‘uradno’ politiko (str. 201, 206, 207, 237), za ‘politiko od zgoraj’ (str. 156) ali tudi za *politiko politikov* (str. 17).

V tem pogledu se Beck razlikuje od zagovornikov uveljavljene politike, o ciljih katere dvomi, kakor to na primer početa tudi systemska teoretika Luhmann in Willke (npr. 1993). Becku se zdi s stališča subpolitike mogoča tako “ponovna politizacija politike” (EdP, str. 202) kot tudi nekakšna “renesansa političnega” (str. 155, 207). To pomeni, da tudi uveljavljena politika ni povsem izgubljena. Dejansko je možnost njene revitalizacije prek subpolitike ena od osrednjih tem *Iznajdbe političnega*.

Poizkus, da bi področje političnega razširili s pomočjo predpon oz. ga tako precizirali, ni povsem nov. Že pri Edgarju Morinu (1965) najdemo predlog, naj bi z uporabo vrste

predpon – kot so *micro-*, *méso-* in *macropolitique* – prišli do 'multidimenzionalne' politike.

Specifično Beckov neologizem je *subpolitika*. Pojem je uvedel že v delu *Rizična družba*, in sicer sprva zato, da bi ponazoril relativnost meje med politiko in nepolitiko:

“Tehnično ekonomski razvoj spada torej nekam med kategorijo politike in nepolitike. Je nekaj tretjega, s čimer si pridobi mučni dvospolni status nekakšne *subpolitike*, v kateri se doseg povzročenih družbenih sprememb vede obratno sorazmerno z njihovo legitimacijo.” (RG, str. 304.)

Na nekem drugem mestu vidimo, da je s subpolitiko mišljeno politično izven sferičnega in sistemskega pojma 'politike'.

“Če ta proces uresničevanja človeških in osnovnih pravic v vseh njegovih stopnjah pojmuje kot proces *politične modernizacije*, postane razumljiva tudi trditev, ki na prvi pogled deluje paradoksalno: politična modernizacija *odvzema oblast, razmejuje politiko in politizira družbo* – ali natančneje: s tem dodaja tako ustvarjenim in pravkar vzpostavljenim središčem in področjem delovanja subpolitike še možnosti izvenparlamentarnega so- in protinadzora.” (RG, str. 315–316.)

Zakaj pa Beck potem govori o subpolitiki, namesto da bi uveljavljenemu pojmovanju politike odrekel status 'politike'? Saj eksplicitno priznava, da je potrebno 'drugačno razumevanje politike' oz. da se razmerje med 'političnim' in 'nepolitičnim' spreminja:

“Prihaja do kočljivega obrata politike in nepolitike. *Politično postaja nepolitično, nepolitično postaja politično.*” (RG, str. 305.)

Govorjenje o subpolitiki je malo prepričljivo, saj že v zgodnjem 20. stoletju pri literatih kot Kurtu Hillerju (prim. zbirki iz leta 1913 in 1922) in Ludwigu Rubinerju (1912 in drugi prispevki, Rubiner 1976) lahko odkrijemo začetke političnih koncepcij, ki vse aspekte, ki jih Beck pripisuje subpolitiki, opredeljujejo kot politiko (prim. Palonen 1985, pos. str. 57–67, 120–124; 1989a). Kot politiko od spodaj lahko eksplicitno razumemo tudi Webrovo formulacijo politike kot “stremljenja po oblasti” (1919, str. 506–507): le-ta vsebuje koncepcionalno asimetrijo, ki je v prid stremljenju po moči uperjena proti ohranjanju moči (o tem Palonen 1994).

Zakaj Beck v primerjavi s to starejšo jezikovno rabo napravi le polovični korak? Za tem se v prvi vrsti skriva ideja o 'družbi'

kot nekakšni figuri, ki predstavlja nekakšen dani nadpojem za vse samostalniške pojme, ki so prikazani kot podsistemi: (glej pos. EdP, str. 207; prim. tudi RG, str. 108). V *Iznajdbi političnega* so navedena nasprotja med tema dvema vrstama politike: “tudi akterji *izven* političnega in korporativnega sistema”, in tudi “individumi” so lahko takšni akterji (EdP, str. 164). Proti sistemskemu pojmu je rečeno:

“Subpolitika’ pomeni oblikovanje družbe od spodaj” (EdP, str. 164).

Na subpolitiko se pri Becku navezujejo tudi druge predpone, namreč “mnogopolitični spekter glavne, stranske, sub- in protipolitike” (*Politika v rizični družbi*, odslej PiR, str. 77). Vztrajanje pri ‘glavni politiki’ daje vtis, da moramo Beckovo razumevanje politike najprej uvrstiti v okvir konvencionalne, sektorske koncepcije *polity*, da bomo nato ta okvir lahko iz najrazličnejših smeri vendarle zrahljali. Kot različica takšnega rahljanja pa subpolitika – ali *sub(sistemska)politika* (EdP, str. 209) – nikakor ni posebej subverzivna. Tako lahko sicer s *subpolity*, *subpolicy* in *subpolitics* (EdP, str. 162–163) – in še posebej s *subpolitizacijo* (EdP, str. 164) – kar nekaj izrazimo, a angleški izrazi vendarle še zdaleč niso tako enoznačni in enotno uporabljivi, kakor to, vsaj tako se zdi, predpostavlja Beck (prim. npr. Rohe 1978/1994; Heidenheimer 1986; Rohe /Dörner 1991; Palonen 1989b, 1993).

Retorika subpolitike je vendarle produktivna toliko, kolikor Becka vodi do formulacij, ki so neobičajne in implicitno kritične do konvencionalnih kriterijev vrednotenja politike. Beck politiko, ki še ostaja v okviru nasprotja med Vzhodom in Zahodom, imenuje *politikica* (str. 205) in temu postavlja nasproti možnosti nekakšne (pravila spreminjujoče) *meta-* ali *superpolitike* (str. 206). S tem so tesno povezani izrazi kot *politika politike* (str. 208) ali tudi *politika nepolitike* (str. 214), ki politiko samo razumejo kot ‘politikum’. Temu se pridružujejo še vrednostne kvalifikacije kot npr. *oblikovalna politika*, *politika stvarjenja*, *ustvarjalna*, *samoustvarjalna politika*, ki ponovno oživljajo stari topos ‘politike kot umetnosti’ (prim. Palonen 1985, 4. poglavje) v smislu nekakšne inačice ustvarjalne dejavnosti. Na to Beck navezuje predvsem idejo o politiki, ki ‘spreminja pravila’. Vse to je povezano z zamislijo iznajdbe političnega:

“Kaj torej pomeni iznajdba političnega? Pomeni politiko, ki pravila ne samo izpolnjuje, temveč jih *spreminja*, ne gre le za politiko politikov, temveč tudi za politiko *družbe*, ne le za politiko moči, temveč tudi za *oblikovalno* politiko, *umetnost* politike.” (EdP, str. 17–18.)

V Beckovem besednjaku lahko najdemo tudi nikalne in razmejevalne oblike. Za razliko od sistemskih teoretikov in drugih sferičnih mislecev, Beck pojmov, ki predstavljajo nasprotja politike, ne označuje z nazivi kot 'gospodarstvo', 'morala' ali 'kultura', temveč raje uporablja izrecno nikalne izraze, ki se, tako kot *nonpolitika* – "Kako je mogoče subpolicy tako popredmeteno sklavzulariti, pritirati in spremeniti v nonpolitiko?" (str. 163) – ali *nepolitika* (str. 204, 213), pojavljajo pogosteje kot izrazi nasprotnikov njegove koncepcije.

Pomen takšnega izražanja je med drugim v tem, da se na ta način tudi v samostalnik 'politika' vnaša 'gibanje'. Politika se postopoma osvobaja *policy* države, vlade ali stranke, tj. težnje po poenotenju, ki vse posamezne odloke in ukrepe koordinira v en sam program ali načrt (prim. EdP, str. 162–163) in zamenjuje z odtenkom *politickinga*. Natančneje kakor z razlikovanjem med politiko in subpolitiko lahko *policy* opredelimo kot mejni primer *politickinga*, ki ga vodijo pravila in po katerega kvalitetah pri izrabi spolitiziranega oz. za politiziranje namenjenega prostora se tukaj natančneje vprašujemo (prim. Palonen 1993).

S tem je vsekakor mogoče uskladiti navezavo na '*politikum*'. Ta ponemčena latinska beseda je v *Iznajdbi političnega* uporabljena dvakrat. Na nekem mestu Beck govori o "politikumu modernosti" (EdP, str. 210), na nekem drugem mestu pa piše, v zvezi z omalovaževanjem tveganja, o "tem epohalnem politikumu" (str. 43). 'Politikum' je torej to, kar je bilo *spolitizirano*, posebej v smislu predmeta spora. 'Iznajdba političnega' se navezuje na to izkušnjo 'politikuma'.

0 zgodovini političnega

Da bi razumeli naslov Beckove knjige, je potrebno poznati zgodovinsko ozadje tako pridevnika 'političen' kot tudi njegove substantivacije 'politično', čeprav in prav zato, ker se zdi, da Beck o tem bolj malo ve.

Prvič, 'politično' ni star izraz, temveč je, kakor je mogoče razbrati tako v nemškem kot tudi francoskem govornem področju 19. stoletja, možen šele na podlagi diferenciacije političnega kot sfere. Kot diferenciacijo lahko razumemo na primer 'pojem političnega', ko je bil kot izraz koncepcijsko še podrejen državi, in sicer v Jellinkovem delu *Allgemeine Staatslehre* (1900, str. 158).

V francoščini sem izraz *le politique* v tem smislu zasledil šele v dvajsetih letih, in sicer po eni strani v sektorskem pomenu poleg *l'economique*, *le moral* itd. in na drugi strani vrednostno, v povezavi z nemško rabo besede (prim. Palonen, 1989b, str. 43–

45). Šele v povojnem času je bila ta oblika pravzaprav sprejeta kot običajna, čeprav je ostal odnos do *la politique* še vedno sporen. V zvezi s Schmittom je *le politique* pri nekaterih avtorjih pridobila nekakšen vidik stabilizacije (prim. Ricoeur 1957; Freund 1965), kar je bilo kasneje tudi kritizirano pod imenom *la politique* (prim. Badiou 1985). V italijanščini se zdi, da se je *il politico* v tem smislu pričel uporabljati od sedemdesetih dalje v zvezi s Schmittovo renesanso (npr. Esposito 1988). Tudi v angleščini je *the political* v zadnjih letih postal običajen naslov knjig ali člankov (npr. Howard 1989; Heller 1991; Mouffe 1993).

Prav odnos med državo in političnim je, kot je znano, Schmitt leta 1927 v prvem stavku *Pojma političnega* emfatično zaobrnil. S 'pojmom političnega' je še posebej poudaril konceptualizacijo. S tem smo od diferenciacije političnega kot sfere prešli na kvalifikacijo političnega kot vidika (prim. Palonen 1989b, str. 17–18).

Schmittov decidizem v pojmu političnega, v katerega se uvaja razlikovanje med prijateljem in sovražnikom, spreminja razpršene konflikte v jasno nasprotje (prim. Palonen 1985, str. 137–140). Če to opredelimo kot *osnovni* kriterij političnega, potem odločitev med prijateljem in sovražnikom vključuje tudi nekakšno okamenitev 'politikuma' v vprašanje določene *ureditve*. Nedvoumnost 'konfliktne ureditve' omejuje konflikte na spore med notranje homogenimi 'političnimi enotami'.

S tem je 'politično' kot kvaliteta zopet povezano s sfero 'politike', pri Schmittu v imenu 'politične enotnosti'. Ureditev kaže na zgodovinsko ozadje besednega pomena političnega, ki se Becku zdi 'uradni pomen'. Uveljavljeno pojmovanje političnega razume kot *triumf Schmittove politične koncepcije*. V nasprotju s prevladujočim samorazumevanjem zahodnonemške politične vede (glej npr. Buchstein 1992) je po Beckovem mnenju Schmittova enoumna odločitev med prijateljem in sovražnikom postala 'urejen' konflikt. Beck eksplicitno trdi, da obstaja strukturna podobnost med Luhmannovo sistemsko teorijo in med razlikovanjem med prijateljem in sovražnikom, saj obe uporabljata retoriko 'ali-ali' (EdP, str. 74).

Jasna ureditev prijateljsko-sovražnih enot je predstavljala osrednji vzorec za identifikacijo političnega. Po Beckovem mnenju je uspeh Schmittovih sprememb pojma tičal v dvojnem navezovanju na resničnost vzhodno-zahodnih in desno-levih ureditev. Prav temu nasprotuje Beck s svojo paradigmo o Černobilu in Berlinu:

“Tu se je zdrobil ‘ali-ali’ vzhodno-zahodne in desno-leve ureditve političnega” (EdP, str.10).

Teza vključuje perspektivo, v kateri se izmenjujeta fazi ustvarjalne politizacije in normalizacije te politizacije preko navezave na realno zgodovino. V tem cikličnem smislu Beck govori o 'renesansi političnega' (EdP, str. 155, 210) ali celo o 'vračanju političnega' (str. 206). Podrobnejši pregled besedišča oz. posameznih koncepcij političnega pa te ciklične perspektive ne podpira: samostojnost političnega kot pojma dejavnosti je tako nova, da ga ne moremo uvrstiti v vrsto ponavljajočih se faz, in povezava z resničnostjo je veliko bolj problematična, kot to predpostavlja Beck.

Na to situacijo kaže Beckova parodija govora o "dokazanem" koncu" politike (str. 155, prim. str. 89), ki pa je po njegovi razlagi kljub vsemu nekaj drugega, in sicer konec 'zacementiranosti':

"Nasprotje med Vzhodom in Zahodom je bilo ena sama zacementiranost političnega: vloge so bile trdno določene, nasprotja so vladala v vsem. V majhnem, vsakdanjem, kot tudi v velikem, v svetovno političnem so bile normalnosti in odstopanja, 'vodenje', 'partnerstvo' in 'nevtralnost' zakoličene postavke in so bile trdno določene celo v vseh podrobnostih industrijske proizvodnje, komunalne politike, družinske politike, tehnološke politike, politike razvojne pomoči itd. To je bila ureditev velikega nasprotja in njegove trajnosti, ki je povzročila troje: napetost, jasne možnosti orientacije in svetovno orientacijo politike, ki si je lahko nadela videz nepolitičnega " (EdP, str. 205.)

S tem je pojasnjena zveza z obema ključnima dogodkoma: pri Becku ne gre za 'odsev' 'realnosti' s pojmi, temveč bolj za to, da sta Černobil in Berlin omogočila odklon političnega od zacementirane ureditve, da sta ustvarila novo področje delovanja – *politickinga*. S tem svoje funkcijske podrejenosti niso osvobodena le posamezna vprašanja, temveč je pojem političnega na sploh prost vsakršnih kategorij ureditve.

Odpiranje v politično

Kot protiutež 'ureditvi' je prikazana prav 'iznajdba' političnega "po koncu urejenega nasprotja med Vzhodom in Zahodom" (EdP, str. 11).

"Zgodovina političnega je v tem smislu zgodovina iznajdbe političnega (...)" (EdP, str. 18).

Černobil in Berlin torej po Beckovem mnenju uvajata neko

ново "obdobje političnega" (str. 9). Kažeta tisto diskontinuiteto in inkomenzurabilnost, ki sta značilni za spremembe paradigem. V zvezi s tem Beck išče nekakšen nov *način branja* političnega:

"Politično iščemo na napačnem kraju, z napačnimi pojmi, v napačnih nadstropjih, na napačnih straneh dnevnega časopisja" (EdP, str. 157).

Kaj je torej opuščenega od političnega v starem smislu? Kaj je tisto novo, kar stopa na mesto le-tega? Kako je postavljeno na to mesto? Beck uporablja besedne zveze kot "spremembe v pojmu, kraju in subjektu političnega" (EdP, str. 14), "nova opredelitev političnega" (str. 90) in "spremembe kategorij političnega" (str. 157). Dvojni značaj nove opredelitve se kaže v dvojni metafori prehoda in prevrata:

"V političnem *ne glede na* formalne pristojnosti in hierarhije prihaja do novega prehoda in prevrata" (EdP, str. 156).

Ta destruktivni vidik je prikazan z več metaforami. Beck govori o "razjedritvi političnega" (str. 212), o "razvezi, osvoboditvi političnega" (str. 214) in tudi o "pospravljanju politike" (str. 218). S temi oblikami so 'pripravljene' nove prostorske možnosti za politično: s tem se politično osvobajata zacementiranosti stare, predvsem vzhodno-zahodne ureditve. To pa po Beckovem prepričanju poteka tako, da na to mesto ne stopa nobena druga, prav tako zacementirana paradigma, temveč je potrebno odkriti in sprejeti "nevezanost političnega" (str. 205). V tem smislu 'iznajdba političnega' ni zgolj krizni pojav, ki ga bo oz. naj bi ga sklenila nova paradigma; pri Becku gre v veliko večji meri za koncepcijo politike brez težnje po monopolu.

S tega vidika oblike odpiranja in prehoda, ki se kažejo v naslednjih citatih, niso le fazne oblike, temveč namigi na 'nevezanost političnega':

"(...) odpreti pojem političnega za izzive globalne industrijske civilizacije na prehodu v 21. stoletje" (EdP, str. 19).

"(...) se celotna družba znajde v gibanju (...) se institucije odprejo *politiki* vse do svojih temeljev, tako da jih je mogoče oblikovati ter so odvisne od posameznikov in koalicij" (str. 55).

"(...) zapustiti okvir politike status-quo, ga na vsak način odpreti, razširiti, na novo osmisliti in predelati" (str. 209–210; prim. tudi str. 64–65).

Tu torej ne gre za osvobajanje političnega iz njegovega zacementiranega položaja, temveč za odpiranje *v politično*. To pa vendar ne pomeni – ali ne v prvi vrsti – razrahljanja meja ‘nepolitičnih sfer’ (prim. v povezavi z ekonomijo, str. 197–198). *Politično* je pri Becku opredeljeno s *figuro odpiranja*. V tem smislu gre za nekaj nezavezujočega, in na to kažejo tudi retorične oblike renesanse in vračanja.

Pojmovnozgodovinsko lahko to koncepcijo povežemo z neko linijo, ki s kriterijem *področja delovanja* razlikuje politiko od uprave. To kvalifikacijo političnega najdemo že pri Albertu Schäffleju (1897, str. 589), ki razlikuje med politiko in tekočim državnim dogajanjem. Jasno v prid odpiranju govori tudi Max Weber (pos. 1918, 1919), ki kriterij političnega opisuje s pojmi kot *stremljenje*, *priložnost* in *boj* (o tem Palonen 1994). Apologet načrtovanja Karl Mannheim (1929, str. 99–100) pa nasprotno področje delovanja razume kot nekaj ‘iracionalnega’, kot prostor, ki se mu sicer ni moč izogniti, ki pa teži k zapiranj. Tudi Schmittovo koncepcijo končne odločitve suverena oz. nadomeščanje mnogih razpršenih konfliktov z razlikovanjem med prijateljem in sovražnikom lahko razumemo kot zapiranje področja delovanja (prim. Palonen 1985, str. 140). S kriterijem odpiranja se Beck ne postavlja le proti Schmittu, temveč implicitno stopi na Webrovo stran. In dejansko: v Beckovem jeziku gre prav za nasprotje med ‘ali-ali’ razmišljanjem à la Schmitt in razmišljanjem v smislu ‘in’-a:

“Živimo v nekem svetu, mislimo v povsem drugem. Živimo v svetu *in-a* in mislimo v kategorijah *ali-ali*” (EdP, str. 61).

Figura odpiranja ne pomeni smrtne napovedi ‘stari politiki’, temveč obstaja možnost sobivanja le-te z novo vzpostavljenimi področji delovanja. V tem smislu odpiranje *v politično* ne pomeni revolucije; združljivo je s starimi institucijami.

“Tu ni potreben zaton, temveč sprememba scene, točneje: *dvojno gledališče*” (str. 82) na kratko, nastane nekakšen podvojeni svet (...), svet simbolno usmerjenih političnih ustanov in svet vsakodnevne politične prakse (konflikti, igre moči, instrumenti in prizorišča), ki pripadata dvema različnima obdobjema (...)” (str. 155).

Ta dvojna igra politike je brezvrednostna v smislu, da lahko odpiranje kot priložnost izkoristi tudi že uveljavljena politika. To se je, po Beckovem mnenju, zgodilo prav v Nemčiji po padcu zidu. Beck imenuje to situacijo *iznajdba političnega kot politike statusa quo* (str. 212).

Klub temu pri Becku ne moremo govoriti o kakšni

nepreračunljivosti in diskontinuiteti političnega. Figura *in-a* ne relativira opozicije med obema oblikama političnega razumevanja, temveč ponazarja, da je prehod iz enega obdobja v drugo nujno povezan z novo opredelitvijo političnega:

“Politična konstelacija industrijske dobe postaja *nepolitična*, medtem ko to, kar je bilo v industrializmu *nepolitično*, postaja *politično*” (prav tam, str. 157).

Inkomezurabilnost je v tem, da ‘politično’ na eni strani kaže na točno določeno paradigmo, medtem ko z odpiranjem nastaja nekakšna ‘razparadigmacija’ političnega. Politične koncepcije se navezujejo na pojave vseh vrst. Pojmovnozgodovinsko rečeno: Beck *koncepcijo polity* zamenja s *koncepcijo politizacije*. Pri tem politično pri *polity* še naprej ostaja ‘politično’, a ne v smislu paradigme, temveč kot mejni primer prejšnjih oblik politizacije, ki z novimi področji delovanja sicer ne postaja razpolitizirana, v mnogih pogledih pa vendarle raztematizirana (prim. Palonen 1993, str. 10–12).

Način politizacije pri Becku se ujema z njegovo figuro *in-a*. Na začetku *Iznajdbe političnega* je mnenje Kandinskega o nasprotju med *ali-ali* ter *in* predstavljeno takole:

“Tam: ločevanje, specializacija, prizadevanje za enoznačnost, preračunljivost sveta – tu: sobivanje, mnogoterost, negotovost, vprašanje povezanosti, skupnega, poskus izmenjave, izključevanje tretjega, sinteza, ambivalenca” (EdP, str. 9).

‘Politično obzorje členic’ pa ne zajema le nasprotja med *ali-ali* ter *in*. Potrebno je namreč upoštevati še dve drugi implicitni alternativni, in to sta *niti-niti* in *tako, kakor*. Tako lahko veznik *in* postavimo nasproti ne samo jasnemu kierkegaardovsko-schmittovskemu *ali-ali*, temveč tudi obliki *niti-niti*.

V oči bode, da pri Becku figure zanikanja, izključevanja in druge oblike radikalne alternative ostajajo povsem neupoštevane. S tem pa izpred oči izgubimo politično obzorje zahodnonemških ‘gibanj’ oz. individualnih načinov življenja v sedemdesetih in osemdesetih letih. Gotovo lahko danes kritično ocenjujemo možnosti tovrstnih miselnih in vedenjskih vzorcev in po pravici ugotovimo, da je vsaka radikalna alternativa prej ali slej izpostavljena normalizaciji preko integracije ali preko marginalizacije. Kljub temu ne moremo zanikati, da so se prav z izstopom ali odstopom od uveljavljenih političnih oblik oblikovala področja delovanja političnega, ki jih že uveljavljeno težko razume in jih je zato tudi težko nadzorovati. Beckova figura *in* pomeni nekakšno nivelizacijo alternative v soobstoj. Ta nivelizacija postane razumljiva šele

spričo radikalnosti oblike *niti-niti*. Možnosti *izigravanja* (fr. *déjouer*) uveljavljene politike v Sartrovem smislu (prim. Palonen 1992) je težko slediti le s politiko *in-a*. Druga ambivalenca *in-a* zadeva odnos do zveze *tako kakor*. Naj *in* razumemo kot inkluzijo ali kot adicijo? Govor o sintezi oz. o izključenem tretjem kaže na retoriko inkluzije, ki *in* tendenciozno vključuje in normalizira, hkrati pa le-ta implicitno kaže na nekaj, kar je nedvomno izključeno. Kot polemična oblika je lahko učinkovit le aditivni *in*, ki prav tako stoji v opoziciji s *tako kakor*. le-ta pušča meje zabrisane, ohranja ambivalenco, ohranja področje dejavnosti v gibanju. Samo ta *in* deluje kot figura politizacije preko subverzije.

Figure odpiranja ter *in-a* so pri Becku tesno povezane med seboj. Politizacija nekega novega, še prostega področja delovanja, ki jo ustvarjajo, se zdi bolj stranska posledica kot namen. V nasprotju s politizacijo v znamenju *niti-niti* lahko tu komajda govorimo o stremljenju po politizaciji. Ne glede na to pa se zdijo tudi alternative, ki jih *in* postavlja ob bok drugim, v primerjavi z obstoječimi vsekakor politizirajoče.

S politizirajočim odpiranjem se torej ustvarjajo nove *dimenzije* (EdP, str. 159) in *kvalitete* (str. 90, 237) političnega v smislu novih področij delovanja – področje mora biti tu razumljeno metaforično: lahko zadeva tudi čas, jezik itd. – za ‘politično početje’, angleško *politicking* (prim. Gallie 1973; Palonen 1993). S tem je izražen performativni vidik politike kot tipa dejavnosti, katere namen je skrit v njej sami, tako kot na primer Arendtova (pos. 1968, str. 153–154) politiko primerja z izvajanjem umetnosti. Za politično koncepcijo je pomembno, katere vrste *politickinga* so s tem na novo omogočene.

Beckovo figuro subpolitike lahko torej razumemo le kot obliko izrabe spolitiziranih področij delovanja izven ‘političnih sistemov’. In prav ta je “dosegla povsem neverjetno tematsko zmago” (EdP, str. 158). V tej zvezi Beck po pravici poudarja ‘vsebinsko’ nevezanost politizacije, ki nastopa kot subpolitika. Nemiri mržnje do tujcev v Rostocku (med drugim) so tudi izraz subpolitike:

“Subpolitika je na voljo več stranem” (EdP, str. 159).

Z vidika pojmovne zgodovine je to samoumevno: vsakršna politizacija lahko kratkoročno najprej služi tistemu, ki jo je ustvaril. Kasneje se se teh novih področij delovanja lahko posluži tudi nasprotna stran. Vsaj deloma asimetrična pa so vprašanja političnih oblik, ki jih omogočajo nove politizacije.

S tem se vračam k Beckovim okrasnim pridevkom glede politike z vidika odpiranja. Del tega se navezuje na konvencionalni pomen *policy*, drugi pa namiguje na neke vrste

politicking, ki se Becku, z njegovega stališča, zdi boljši. Sem sodijo umetniško navdihnjene formulacije, kot na primer 'politika oblikovanja' (prim. citat zgoraj) in 'ustvarjalna politika':

"Iznajdba političnega pomeni: ustvarjalno, samoustvarjalno politiko, ki za razliko od drugih ne goji in obnavlja starih nasprotij, da bi iz njih črpala sredstva moči in jih zaostrovala, temveč ustvarja in kuje nove vsebine, oblike in koalicije" (EdP, str. 210).

Stara, v bistvu že od weimarske republike praktično izpraznjena opozicija med 'politiko kot znanostjo' in 'politiko kot umetnostjo' (prim. Palonen 1985, pogl. 4) je tu prikazana v novem smislu. Beck se zavzema za umetnosti podobno politiko in implicitno nasprotuje (naravoslovno) znanstveni, upravni politiki. Kriterij ustvarjalnega najdemo že pri Schäffleju (1897). Opozicijo med politiko, ki jo vodijo pravila oz. ki jih izvaja, ter politiko, ki pravila spreminja, lahko razumemo kot nadaljevanje oz. preseganje diskusije o kriterijih *policy*. Hkrati natančneje opredeljuje tudi nasprotje med *policy*, ki teži k poenotenju, ter od tega odstopajočim oz. to prenavljujočim *politickingom*. Tudi zadnje pa je seveda vezano na figuro pravila.

"Nasprotno je namen politike, ki pravila spreminja, prav 'politika politike' v smislu same spremembe pravil igre" (EdP, str. 206).

Zakaj pa ne? Praktični optimizem se Becku kljub vsemu še vedno zdi nekoliko sumljiv.

Politika 'refleksivne moderne'

Teza Ulricha Becka o povezavi med 'iznajdbo političnega' in omenjenimi ključnimi dogodki razločno kaže, da je njegova tematizacija pojma političnega povezana z neke vrste globalno analizo situacije. Imenovanje ključnih dogodkov to analizo potrjuje kot tudi nadalje precizira. Eden izmed vidikov te situacijske analize je odklanjanje pesimističnega tolmačenja svetovne situacije.

"Sit sem pesimizma. Da bi še podčrtoval splošno črnogledost, se mi ne zdi preveč privlačno. (...) Intelektualno in družboslovno imamo povsod opravka z mišljenjem, ki vsako dejavnost obsodi na brezizhodnost. Posebej v Nemčiji. (...) Govor o 'koncu zgodovine' (...) točno kaže prevladujoče samorazumevanje. Celotni pogled je zgrešen in postaja vedno bolj zgrešen. Največje možno nasprotje se glasi:

delovanje je mogoče in polno možnosti. To je čudovito naivno. Ima me, da bi to razkril – mimo vsake verjetnosti” (EdP, str. 33.)

Beck prisega na možnosti, ki se kažejo v kontekstu nastajajoče ‘svetovne rizične družbe’. Te možnosti so odvisne od njihove izrabe v dejavnosti. Beckova kritika je naslovljena na totalitetne mislece staro-leve ali sistemsko teoretične smeri. Tvegati želi svoj lastni miselni poizkus, v katerem se globalna situacija kaže kot situacija, ki dejavnosti ne hromi, temveč preko povsod dostopnega področja delovanja k dejavnosti celo spodbuja. To ni le neka ‘druga moderna’ (prim. RG) ali nekakšna *radikalizacija* moderne (EdP, str. 20), temveč tudi ‘politična moderna’:

“Refleksivne moderne si ni mogoče zamišljati, ne da bi se zrušile konstrukcije odmaknjenosti od dejavnosti. Na vseh področjih in na vseh ravneh družbe nastajajo ‘subpolitične’ možnosti delovanja in oblikovanja. Moderna, ki je bila vsaj v glavah fatalistična, se spreminja v *politično* moderno, v kateri bodo stalnice premaknjene, spremenjene in zamenjane” (EdP, str. 196–197.)

Beckovega stališča od totalitetnih mislecev marksistične in sistemsko teoretične usmeritve ne loči ugotovitev, da za politiko obstajajo področja delovanja. Odločilen je njegov upor proti temu, da bi ta področja delovanja funkcionalistično marginalizirali, jih razglasili za drugotna, iluzorna ali samopouživajoča in nanje gledali le kot na gole momente nekakšne ‘višje’ ureditve ali vse vključujočega procesa. S tem se – kot profesionalni sociolog – obrača proti vladajočim miselnim vzorcem sociologije. To, kar je bilo prej v sociološkem jeziku – s pojmi, kot so strukture, funkcije, procesi, vloge itd. – opisano kot ‘politiko presegajoče’, je v Beckovem tolmačenju spolitizirano in temu ustrezno teži k novemu razmisleku političnega:

“V tej knjigi *ne* gre za splošno in primerjalno teorijo refleksivnih modernizmov, temveč za njihove posledice za politično delovanje, za sam pojem političnega” (EdP, str. 14).

Kot vzgib za prehod iz enega v drugo obdobje je navedena Webrova figura stranskih posledic. S tem je izražena odpoved planskemu modelu etatistične politike in neposredno to tudi potrjuje, da ne gre za nikakršno odpoved politiki nasploh oz. za njeno marginalizacijo, kakor to razglašajo sistemski teoretiki (glej Willke 1993). Prav “vlada stranskih posledic” (EdP, str. 13) pomeni izziv za preobrazbo oblike politike, ki se mora igrati s pojmom tveganja.

“Prehod iz industrijskega v rizično obdobje moderne poteka *nehote, nevidno*, po sili razmer v teku osamosvojene dinamike modernizacije po vzorcu *latentnih stranskih posledic*” (prav tam, str. 36).

Beck v zahtevi po ponovnem razmisleku političnega torej vidi ‘posledico’ ‘refleksivne modernizacije’. Asimetrično nasprotni pojem refleksivne moderne je pri Becku enostavna moderna, ki se kaže na primer v odnosu med politiko in ekonomijo.

“Ekonomsko delovanje, ki je v enostavni moderni dominantno ekonomsko prisotno, mora v refleksivni moderni pridobiti in vključevati načela političnega. Postane torej *potrebno utemeljevanja in odvisno od dogovorov*” (prav tam, str. 197).

Za enostavno oz. industrijsko moderno (str. 64–64) je značilno sferično mišljenje, medtem ko vodi refleksivna moderna v odpiranje sfer ‘v politično’. S tega vidika lahko v opoziciji med politiko in subpolitiko odkrijemo še eno potezo sferičnega razmišljanja, ki je povezana s subsumpcijo politike pod ‘družbo’.

Razlikovanje med politiko, ki ji vladajo pravila, in tisto, ki pravila spreminja, se zdi torej (prim. tudi tabele kategorij na str. 209 v EdP) nekakšna vzporednica opoziciji med enostavno in refleksivno moderno. S tem to razlikovanje pridobi časovni indeks, postane razlikovanje med obdobji.

“Razlikovanju med uradno politiko in subpolitiko (...) moramo torej postaviti nasproti opozicijo med *enostavno* (od pravil vodeno) in *refleksivno* (pravila spreminjajočo) politiko. Ta se meri tudi s *stopnjo, s kvaliteto* političnega.” (Prav tam, str. 207.)

Tovrstna globalna interpretacija je, pojmovnozgodovinsko gledano, nesmisel. Kot rečeno, lahko vzgibe, da bi politično razumeli ‘kvalitativno’, odkrijemo že na začetku tega stoletja, naprimer pri ekspresionistih Hillerju in Rubinerju, pri Maxu Webu in poudarjeno v tezi Carla Schmitta, da politika ni ‘nikakršno samostojno strokovno področje’ (1927/1932, str. 38). Kriterij intenzitete političnega zastopata Rubiner in mladi strokovnjak mednarodnega prava Hans Morgenthau (1929, 1933), od katerega ga je Schmitt očitno privzel v drugi nakladi *Pojma političnega*.

Povezava med ‘iznajdbo političnega’ in univerzalno zgodovinskim tolmačenjem svetovne situacije v znamenju razlike med industrijsko in rizično dobo (oz. med enostavno in

refleksivno moderno) se zdi pri Beckovi koncepciji nepotrebna in tudi škodljiva. Prav tu ostaja Beck – kljub vsemu govorjenju o individualnosti – zavezan sociološkemu totalitetnemu mišljenju, ki tvori okvir diskusije o političnem. Zdi se, da ne more priznati, da se v okviru nove interpretacije političnega ukvarja bolj z besednimi igrami kot z reševanjem svetovnih problemov.

Pri tem igra Beckova brezskrbna raba pojma družbe usodno vlogo. Sicer političnega ne določa s pomočjo družbenega, vendar pa oboje v najrazličnejših oblikah povezuje med seboj. Politika se odvija “v rizični družbi”, stremi po “oblikovanju družbe”, govor je celo o “politiki družbe” (EdP, str. 17), in tudi v odpiranju ‘družbe’ v politično (str. 55) je družba prikazana kot primarna instanca. Kot retorična figura je ‘družba’ tako uporabljena hkrati kot meta-kraj, predmet in subjekt političnega. Vse to govori o trajni Beckovi strokovni ujetosti v sociološki jezik, v figuro ‘družbe’ kot vsesvetovne formule. Za interpretacijo samostojnosti politike bi tu nujno potrebovali Occamov brivski nož.

Tveganje in kontingenca

Kar se tiče pojma tveganja, Beck prav tako ni opravil nikakršnih pojmovnozgodovinskih študij. Zadovoljil se je z opombami, na primer s tisto, ki pravi, da je bila ta kategorija Maxu Weberu tuja (EdP, str. 47). Uvajanje tveganja v politično teorijo pa vendarle ni nikakršna nova iznajdba. Predvsem v francoski razpravi, od *Humanisme et terreur* Merleau – Pontysa (1947) preko Edgarja Morina (1958) do *Le risque politique* Pierra Lenaina (1989), se o tem vseskozi razpravlja kot o momentu kontingence političnega.

Pri Becku lahko govorimo predvsem o globalizaciji tveganja. Politični pomen pojma v prvi vrsti tiči v nekakšnem ‘izogibovalnem imperativu’:

“Tveganja so namreč povedala, česa se *ne* sme početi, in ne, kaj je potrebno delati. Z njimi vladajo izogibovalni imperativi. (...) Razširitev in stopnjevanje hotenega nadzora le-to obrača v njihovo nasprotje. (...) Tveganja ne samo predpostavljajo odločitve, temveč jih na koncu tudi *sproščajo*.” (EdP, str. 48–49.)

Beckova formulacija ‘rizične družbe’ je bila v recepciji pogosto napačno razumljena kot zagovor strožje ‘politike varnosti’ (npr. Lafontaine, v PiR). V *Iznajdbi političnega* Beck vsaj uvidi, da so vse celostne obljube gotovosti iluzorne. Zato naj bi ne bilo druge možnosti, kakor da se naučimo živeti z negotovostjo:

“S to krizo samozavesti, ki jo doživlja industrijska družba, se odpirajo možnosti delovanja kot tudi prisile, med katerimi se moramo odločati permanento in brez stremjenja po definitivnih rešitvah – to pa je zahteva, preko katere bo življenje in delovanje v negotovosti postalo neke vrste osnovna izkušnja” (EdP, str. 53).

Korelat tej izkušnji je – pogojena z nepremostljivo negotovostjo in povsod navzočo ‘nujnostjo’ odločanja – *politizacija* človeške življenjske situacije:

“Iz zavedanja nevarnosti, ki izhajajo iz odločitev, se poraja politično” (str. 56).

Kontingenca tveganja ne pomeni le brezdanjosti in neobdnelega propada vseh projektov, temveč na drugi strani vodi v aktualizacijo individualnosti. To se ne dogaja povsem brez patosa, saj je enostavna ne-dejavnost prav tako izpostavljena tveganjem kakor preišljeno ravnanje. Nadaljnji aspekt kontingence tveganja je v tem, da je situacija, ki je nastala s tveganjem, tako nova, da zanjo nimamo na voljo še nikakršnih trdnih ‘vzorcev normalizacije’; odločitve moramo torej v veliki meri sprejemati individualno:

“Tovrstna individualizacija ne ostaja zasebna, temveč v določenem, novem smislu postaja politična: individualizirani individuumi, oblikovalci samih sebe in svojega sveta, niso več ‘nosilci vlog’ (...). V veliko večji meri je prav nasprotno: institucije postajajo v svoji programatiki, v svojih temeljih neresnične, polne nasprotij in zato odvisne od posameznikov.” (Str. 154.)

Z vse bolj globalnimi tveganji, ki se od eksistencialnih mejnih situacij razširjajo na v vsakdanu stalno prisotni življenjski vidik, Beck navaja utemeljitev za kvalitativni, sferično neodvisni pojem političnega. Lahko bi ga označili tudi kot ‘eksistencialista après la lettre’. V tem smislu posega po Sartrovi miselni figuri ‘obsojenca na svobodo’:

“(…) Individualizacija ne temelji na svobodni odločitvi posameznikov. Če rečemo z Jean-Paul Sartrom: ljudje so na individualizacijo *obsojeni*. Individualizacija je nujnost, sicer paradokсна nujnost po vzpostavitvi, samooblikovanju, samoinscenaciji ne le lastne biografije, temveč tudi njenih sadov in prepletanj, in to med spreminjajočimi se preferencami odločitev in življenjskih obdobj, torej: v okvirnih pogojih socialne države (...).” (Str. 145–146.)

S tem hkrati postane jasno, da Beckov zagovor individualnosti ni 'liberalen' ali 'nraven' v smislu Hobbsa, Locka ali anarhistov. Individualnost sama je, kot pri Sartru, tako situacijska kot tudi odnosnostna. Predvsem je treba priznati, da je tudi na ekstremno ozkih področjih delovanja potrebno izbirati, pa čeprav le "omako, v kateri nas bodo pojedli", kot je to izrazil Sartre v svojih *Cahiers* (str. 344) iz povojnega časa. Prav to izkušnjo ponovno aktualizira Beckov pojem tveganja. Beck to povezuje z eksistencialnim jezikom političnega, ki se vrti okrog pojmov, kot so individuum, dejavnost, odločitev, situacija itn.

Politično pri Sartru nastopa kot 'dimenzija osebe' (prim. Palonen 1988), ki se pojavlja z eksistencialno suverenostjo posameznika – kot politični vidik obsojenca na svobodo –, in ki se je ni mogoče otresti, temveč se ji lahko le odtujimo: suverenost in odtujenost tvorita pojmovni par v Sartrovi *Critique de la raison dialectique* (glej Palonen 1992, pogl. 5). Nasprotno pa je obsojenost na individualnost pri Becku historizirana, tj. vezana šele na postindustrijsko dobo:

"Ker je vse trdno in stanovsko tudi znotraj industrijske moderne 'izpuhtelo', ker institucionalni in organizacijski sklopi industrijske družbe izgubljajo samostojnost in postajajo negotovi, propada mreža vlog, 'ohišje podložnosti' (Max Weber), ki je ustvarilo in utrdilo industrijsko moderno. To ohišje razpada na *odločitve posameznikov*. (...) Stranska posledica stranske posledice je osvoboditev individuumov iz kletke vlog v institucijah, to je renesansa pojmov kot so dejavnost, subjektivnost, konflikt, znanje, refleksija, kritika, kreativnost." (EdP, str. 63.)

Z Webrom bi lahko nasprotno dejali, da tudi 'ohišje podložnosti' temelji na odločitvah posameznikov z njihovimi različnimi stranskimi posledicami. In na podlagi tega vidika je Weber pričel vzpostavljati svoj lastni 'slovar političnega', ki po mojem mnenju ni prav nič manj aktualen od Beckovega. Za razliko od Webra, ki je izhajal iz dominance birokratizacije, bi lahko v Beckovem pojmu tveganja nasprotno odkrili neke vrste vrnitev k Machiavellijevi figuri *fortune*, brezdanje naključnosti v razporejanju sreče in nesreče, in poizkus, da bi se naučili poigravati z njo.

Facit

Čeprav je zanimanje za pojem političnega zdaj tudi v francoskem in angleškem jezikovnem prostoru postalo živahnejše (npr. Rancière 1990; Honig 1993), je mogoče v

sodobni razpravi odkriti komaj kak nov vzgib glede samega pojma političnega. Ko govorimo o pojmu politike, še vedno raje pišemo opombe k Webru, Schmittu ali Arendtovi, kot da bi poizkusili začeti na novo. Tisti, ki pa to vseeno poizkušajo, vse prepogosto zapadejo iluziji, da se ukvarjajo neposredno z vsakdanjo izkušnjo političnega, ne da bi pri tem upoštevali implicitno prisotne pojmovnozgodovinske vidike.

Beck zaenkrat sodi bolj v zadnjo kategorijo, čeprav je njegova ambicijska raven vsekakor visoka. V zvezi z zgodovino pojma političnega je njegov pristop v mnogih pogledih diletantski – s patosom se ponovno zaletava v že odprta vrata.

Tega pa ne bi smeli jemati preveč resno: nepoznavanje zgodovine lahko pri novih začetkih pogosto pomeni celo prednost. Beck znamenja sedanjega sveta razbira sveže in samosvoje. V tem smislu je odličen dobavitelj ključnih besed in besednih iger, ki bi jih strokovnjaki političnega pojma vsekakor lahko natančneje izdelali in uporabili v lastnem raziskovanju.

Vsebinsko je njegova odvrnitev od razmišljanja v okviru ureditev v prid pogledu, ki v odpiranju vidi 'jedro' političnega, in jo je potrebno pohvaliti kot izvirno konceptualizacijo in formalizacijo idej 'alternativnih gibanj'. Pri tem pa bi se bilo potrebno vendarle jasneje od Becka postaviti po robu zamisli o 'vladajočem' političnem razumevanju in se zavzeti za *perspektivizem odpiranja* v politično.

Poleg zgoraj kritizirane sociološko-globalizirajoče težnje me pri Becku najbolj moti njegova težnja po poenotenju političnega razumevanja, tako v preteklosti kot tudi v sedanjosti. Je Beck enakega mnenja kot Schmitt, ki implicitno zahteva, naj bi nekega dne njegov lastni pogled na pojem politike zamenjal mnoge konkurenčne poglede? Je mogoče v znamenju individualizacije, pripravljenosti na tveganje, tolerance idr. sploh govoriti o 'slovarju' v smislu *ene same* normirajoče nove ureditve jezika?

Zato menim, da naslov *Iznajdba političnega* vsebuje tudi ironično nianso, ki je ne gre podcenjevati. Če je politično pri Becku prežeto z odpiranjem, pa gre pri 'slovarju' verjetno tudi za retoriko ironije (prim. Seery 1990), s pomočjo katere je ideologija ureditve opuščena tudi pri slovarju. Zamisel o zavezujočem, normativnem slovarju bi bila tako zavržena v prid retorični in politizirajoči konceptiji, v kateri bi bilo dovolj prostora tudi za vzporedne pomene. Kontingenca tveganja pri pojmu političnega tako sega vse do pretolmačenja slovarskega žanra.

LITERATURA:

ARENDDT, Hannah, 1968: *Between Past and Future*, Harmondsworth: Penguin 1977.

- BADIOU, Alain, 1985: *Peut-on penser la politique?*, Pariz: Seuil.
- BECK, Ulrich, 1986: *Risikogesellschaft*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- BECK, Ulrich in dr., 1991: *Politik in der Risikogesellschaft*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- BECK, Ulrich, 1993: *Die Erfindung des Politischen*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- BEYME, Klaus von, 1991: *Theorie der Politik im 20. Jahrhundert*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- BRUNKHORST, Hauke, 1994: *Demokratie und Differenz. Vom klassischen zum modernen Begriff des Politischen*, Frankfurt a.M.: Fischer.
- BUCHSTEIN, Hubertus, 1992: *Politikwissenschaft und Demokratie*, Baden-Baden: Nomos.
- ESPOSITO, Roberto, 1988: *Categorie de l'impolitico*, Bologna: Mulino.
- FREUND, Julien, 1965: *L'essence du politique*, Paris: Sirey 1981.
- GALLIE, W.B., 1973: *An Ambiguity in the Idea of Politics and its Practical Implications*, v: *Political Studies* 21, str. 439–452.
- HEIDENHELMER, Arnold J., 1986: *Politics, Policy and Policey as Concepts in English and Continental Languages*, v: *Review of Politics* 48, str. 1–26.
- HELLER, Agnes, 1991: *The Concept of the Political Revisited*, v: David Held (izd.), *Political Theory Today*, Oxford: Blackwell, str. 330–343.
- HILLER, Kurt, 1913: *Die Weisheit der Langeweile*, zv. 1–2. Ponatis Nendeln: Kraus 1973.
- HILLER, Kurt, 1922: *Der Aufbruch zum Paradies*. Ponatis Nendeln: Kraus 1973.
- HONIG, Bonnie, 1983: *Political Theory and the Displacement of Politics*, Ithaca: Cornell UP.
- HOWARD, Dick, 1989: *Defining the Political*, London: Macmillan.
- JELLINEK, Georg, 1900: *Allgemeine Staatslehre*, Berlin: Häring.
- KANDINSKY, Wassili, 1929: in, v: *Essays über Kunst und Künstler*, Zürich: Benteli 1981.
- KOSELLECK, Reinhart, 1972: *Einleitung, Geschichtliche Grundbegriffe*, zv. 1, Stuttgart: Klett-Cotta.
- KOSELLECK, Reinhart, 1979: *Vergangene Zukunft*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- LAFONTAINE, Oskar, 1989: *Leben in der Risikogesellschaft*, v: Ulrich Beck in dr., *Politik der Risikogesellschaft*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp 1991, str. 205–215.
- LEISNER, Walter, 1961: *La conception du 'politique' selon la jurisprudence de la Cour constitutionnelle allemande*, v: *Revue du droit public et de la science politique* 78, str. 754–796.
- LENAIN, Pierre, 1989: *Le risque politique*, Pariz: Economica.
- LUHMANN, Niklas, 1981: *Politische Theorie im Wohlfahrtsstaat*, München: Olzog.
- LUHMANN, Niklas, 1993: *Die Unbeliebtheit der politischen Parteien*, v: Siegfried Unseld (izd.), *Politik ohne Projekt?*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp, str. 43–53.
- MANNHEIM, Karl, 1929: *Ideologie und Utopie*, Frankfurt: Schulte & Bulmke 1978.
- MERLEAU-PONTY, Maurice, 1947: *Humanisme et terreur*, Paris: Gallimard.
- MORGENTHAU, Hans, 1929: *Die internationale Rechtspflege. Ihr Wesen und ihre Grenzen*, Leipzig: Noske.
- MORGENTHAU, Hans, 1933: *La notion du politique et la théorie des différends internationaux*, Pariz: Sirey.
- MORIN, Edgar, 1958: *Dialectique et l'action*, v: *Arguments* 7, str. 8–17.
- MORIN, Edgar, 1965: *Introduction à la politique de l'homme*, Pariz: Seuil 1969.
- MOUFFE, Chantal, 1993: *Return of the Political*, London: Verso.
- NEGT, Oscar in Alexander Kluge, 1992: *Maßverhältnisse des Politischen*, Frankfurt a.M.: Fischer.
- PALONEN, Kari, 1985: *Politik als Handlungsbegriff. Horizontwandel des*

- Politikbegriffs in Deutschland 1890–1933**, Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- PALONEN, Kari, 1988: **Das Politische als Dimension der Person**, v: Traugott König (izd.), Sartre. Ein Kongress, Reinbeck: Rowohlt, str. 437–449.
- PALONEN, Kari, 1989a: **Korrekturen zur Geschichte von 'Politisierung'**, v: Archiv für Begriffsgeschichte 30, str. 224–234.
- PALONEN, Kari, 1989b: **Die Thematisierung der Politik als Phänomen**. Eine Interpretation der Geschichte des Begriffs Politik im Frankreich des 20. Jahrhunderts, Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- PALONEN, Kari, 1992: **Politik als Vereitelung**. Die Politikkonzeption in Jean-Paul Sartres 'Critique de la raison dialectique', Münster: Westfälisches Dampfboot.
- PALONEN, Kari, 1993: **Introduction: From Policy and Polity to Politicking and Politization**, v: Kari Palonen in Tuija Parvikkö (izd.), Reading the Political, Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- PALONEN, Kari, 1994: **Streben, Kampf und Chance**. Kommentar dela 'Politik als Beruf' Maxa Webra, rokopis.
- RANCIÈRE, Jacques, 1990: **Aux bords du politique**, Pariz: Osiris.
- RICCEUR, Paul, 1957: **Le paradoxe politique**, Esprit 26/1.
- ROHE, Karl, 1978/1994: **Politik. Begriffe und Wirklichkeiten**, Stuttgart: Kohlhammer.
- ROHE, Karl in Andreas Dörner, 1991: **Politische Sprache und Politische Kultur**. Diachronkulturvergleichende Sprachanalyse am Beispiel von Großbritannien und Deutschland, v: Manfred Opp de Hipt in Erich Latniak (izd.), Sprache statt Politik? Beiträge zur politikwissenschaftlichen Semantik-und Rhetorikforschung, Opladen: Westdeutscher Verlag, str. 38–65.
- RUBINER, Ludwig, 1912: **Der Dichter greift in die Politik**, v: Der Dichter greift in die Politik, Izbrana dela 1908–1919, Frankfurt a.M.: Röderberg 1976, str. 251–264.
- RUBINER, Ludwig, 1976: **Der Dichter greift in die Politik**. Izbrana dela 1908–1919. Frankfurt a.M.: Röderberg.
- SARTRE, Jean-Paul, 1960: **Critique de la raison dialectique I**, Pariz: Gallimard 1985.
- SARTRE, Jean-Paul, 1983: **Cahiers pour une morale**, izdala Arlette Elkaim - Sartre, Pariz: Gallimard.
- SCHÄFFLE, Albert, 1897: **Über den wissenschaftlichen Begriff der Politik**, v: Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft 53, str. 579–600.
- SCHMITT, Carl, 1922: **Politische Theologie**, Berlin: Duncker & Humblot 1979.
- SCHMITT, Carl, 1927/1932: **Der Begriff des Politischen**, Berlin: Duncker & Humblot 1979.
- SEERY, John Evan, 1990: **Political Returns**. Irony in Politics and Theory from Plato to the Antinuclear Movement, Boulder: Westview Press.
- SLOTERDIJK, Peter, 1993: **In demselben Boot**. Versuch über die Hyperpolitik, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- VOLLRATH, Ernst, 1987: **Die Grundlegung einer Philosophie des Politischen**, Würzburg: Königshausen + Neumann.
- VOLLRATH, Ernst, 1989: **Politik III**, v: Historisches Wörterbuch der Philosophie, vol. VI, Basel: Schwabe, str. 1056–1075.
- WEBER, Max, 1918: **Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland**. **Gesammelte Politische Schriften**, Tübingen: Mohr 1971, str. 306–443.
- WEBER, Max, 1919: **Politik als Beruf**. **Gesammelte Politische Schriften**, Tübingen: Mohr 1971, str. 505–560.
- WILLKE, Helmuth, 1992: **Ironie des Staates**, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- WILLKE, Helmuth, 1993: **Abwicklung der Politik**, v: Siegfried Unseld (izd.), Politik ohne Projekt?, Frankfurt a.M.: Suhrkamp, str. 54–85.

Prevod Amalija Mergole